

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Yeri'at Shelomoh ...

Pappenheimer, Salomon Seligmann

המלש, מיהנפפ

Dyhernfurth, [5]571 [1810/11]

י העירי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8834

כלום מן האכות הצריך לאמונה זו י"ח . זכר תמים יקריבנו : תמים יהי' לרצון . שלא יהי' חסרון באכות בוסו קן ע"ס הגרשון והן ע"ס החוספת . פרה אדומה תמימה . שלא יחסר כלום משתהי' כולה אדומה שהיא האכות . ואלה השמושים של שלם ותמים הם לפי ההנחה הפרטית שלהם אבל לפי האורחה הכוללת בהם יש הרבה מקומות שישיש שלם במקום תמים ותמים במקום שלם . בגון ויתמו ימיכיו אבל תשה (דברים ל"ד ח') ובתקום אחר אמר ושלמו ימי אבלך (ישעי' ס' ב') ותהם מלאכת העמודים (ח"א' ב"ב) ושוב אמר והשלם כל המלאכה (ס' ו' נ"א) . שנה תמימה (ויקרא כ"ה ל') שנתות תמימות (ס' כ"ג ט"ו) דהיינו בלתי חסרות במספר הימים וקי' ראוי להיות שנה שלומה . שנתות שלמות . ועוד שאר כיוצא בהם :

יריעה י

חסר . גרע . בקר . הנחת שלשתן ככולל על חסרון דבר . דבר הראוי להיות כאן ואינו יפול עליו ענין חסרון . גרעון . והסקד (מאנגל) . אך כפרטות . מורה פעל חסר על כל מיני החסרון . שהם חמשה . חסרון במקצת חסרון ככולו . חסרון מעיקרא . חסרון הראוי . וחסרון שאינו ראוי . חסרון במקצת היינו התמעט מקצת הדבר ונשאר עוד ממנו כאן (אפגמאון) כמו ויחסרו תמים . היו הלך וחסר (בראשית ח' ג' ה') אולי וחסרון תמים הדיקים חמשה (ס' ו"ח כ"ח) שיחסר ממספר תמים חמשה (אפגמאון) או (פעלען) ועל החסרון ככולו אמר בעירם ובחסר כל (דברי' כ"ח מ"ח) דהיינו מנוע מכל דבר . לא תחסר כל צה (ס' ח' ט') פעל עתיד לנכח ושב על ישראל וכלומר לא תהי' בה מחוסר משום דבר ונסמך לראש המקרא תאכל בה לחם וכענין ושלל לא יחסר (משלי ל"א י"א) ששב על הכעל שלא יהי' מחוסר שלל (פרמיסן) . וכן לא חסרת דבר (דברי' ב' ו') מלת חסרת שב על המרגיש החסרון לא על הדבר החסר (פרמיסט) . ואומר נאף אשח חסר לב (משלי' ל"ב) . כער חסר לב (ס' ז' ט') דהיינו חסרון הלב כולו לא מקצתו . ועל החסרון מעיקרא . כשלא הי' עדיין כל עיקר אחר לא חסרת דבר (דברי' ב' ו') היינו לא הי' שום חסן מנוע ממך מעיקרו וכן לא תחסר כל צה שלא תנוצח את הארץ במעמד שיהי' חסר בה דבר מעיקרו . ושמן על ראשך אל יחסר (קהלת ט' ח') שלא יקי' חסר

ממך מעיקרו וכן כער חסר לב וכדומה לאלה . וחסרון הראוי הוא התמעט הדבר משעור הכלתי ראוי והעמדתו על שעור הראוי והתשובה . בגון מדה ב"מ המחוקק יותר משעור הראוי הנכוג במדיג שמחסריו אותה ותעמידין אותה על המדה הישרה ולא ננוצח מזה ענין החסרון המשובה כ"אב' פעמים במקרא . בגון ויחסרו תמים הלך וחסר (בראשית ח' ג' ה') שחסרו משיעורם המופלג המקלקל הכל ועמדו על השעור הראוי המועיל לקיום העולם . וכן חסר משבעים אבי (ש"א כ"א ט"ו) שחסרון משבעים דבר שאין לרדך לומר שהוא ראוי ומשובה . אונס חסרון שאינו ראוי הוא התמעט הדבר משעור הראוי לשעור שאינו ראוי בגון מדה הישרה שמתחין אותה לשעור הכלתי ראוי הממוע' . והוא ענין כל לשונו של חסרון שבמקרא כי סתם חסרון דבר ראוי להיות כאן ואינו אם שחסר מעיקרו . או אחר שהיה . אם כולו או מקצתו : **אבנם פעל גרע .** מורה ביחוד וכפרטות על התמעט הדבר משעור הראוי

(פרמיסן) כמו לא תגרעו מלכניכם (שמות כ' י"ט) היינו משעור המוגבל לכל יום ויום . כסוהווענתה לא יגרע (ס' כ"א י') ג"כ שלא יפחות משעור המוגבל לאשה . וגרע מערכך (ויקרא כ"ז י"ח) שעי' כמפסיד ההקדש . למה גרע לבלתי הקריב (במדבר ט' ז') היינו למה כהי' אהבנו הגרעון של חסר בני ישראל שמחויבים כולם לעשות הפסח . וכן למה יגרע סם אבינו מתוך משפחתו (ס' כ"ד') שיהי' סם אבינו הגרעון מן שמות משפחתו . וכן וערעה נחלתן . ומגורל נחלתנו יגרע (ס' ל"ב') לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו (דברי' י"ב ל"ב) היינו חשפור החטות המוגבל מיד ה' מנומנס כראוי . ותגרע שיחה לפני אל (איוב ט"ז ד') כלומר שתתן גריעות ותחיתות לשיחה שאחה מדבר לפני ית' וזה נתן כי יאלף עונך פד שפונך הוא המאלף והמלמד את פדך לבחור לשון פדומים . ותגרע אליך חכמה (ס' סס"ח) פעל יוצא וכלומר האם באת בשון אלוה דהיינו בהכמה העליונה וגרעת אליך מנועה מקצת . ועוד שאר שמושים כיוצא באלה כולם להוראת הפחיתות אם משעור המוגבל אט"ס שהוא בלתי מגונה מנד עצמו . או משעור הראוי שהוא

מגונה מנד עצמו : **אבנם פעל בקר .** אין תלמח הנחתו על לשון חסרון שהרי ברוב שמושו מורה על ענינים אחרים מורה על הזכירה כיון שקד את שרה . על קמנין חסדו אותם לנבאחם . על הסקידות ויסקידו

יריעות שלמה חלק ג יריעה י

ויסקידו על ביתו . על הגווי לשמר מקודיך . ועל
סקדון . הסקדון אשר הפקד אהו . אך ע"צ ההשאלה
מושאלג"כ ללשון חסרון כמו ולא כפקד ממנו אים (במדבר
ל"ח ט"ט) . להפקד היום מישראל שבט (שופט' כ"א
ג') . כי יפקד מושבך ופקד מקום דוד (ש"א כ' י"ח
וכ"ה) ודומיהם עוד ועט שילשון חסרון (פעהלטן) .
ואולם כולם לשון מושאל מן פקד המורה על הזכירה .
והפקודה . כי כל דין שהדבר מצוי לפניו אין לו זריכות
לזכרו ולפקדו ככה הזכיר שלנו שהרי הוא עומד כאן לפנינו
ואנו מרגישו אחרת וישב בזולה סיועת הכמהוכר . אכן
כשה' ראוי להיות כאן ואינו או יתעורר הזכרון וסוקדים
אנחנו ושאליהם עליו היכן הוא לפיכך יאמר על דבר החסר
פקד והיינו שפקד וזכר ע"י חסרונו . שהו בעצמו
ענין אחר ונפקדה כי פקד מושבך (ש"א כ' י"ח) כלומר
שהיה פקד וזכר ע"י שהיו פוקדין על המושב וימלאוהו
דיק מבלי יושב . ומלת אפקדת מלשון חסרון (דוא
וערשט פעהלטן) וכי יפקד מושבך מלשון זכרון כיוקח
מושבך הריקן בזכרון (אין בדאכט גנאמן ווערדן) .
וההבדל בין זכר לפקד יתבאר בחלק הריביעי או"ה . ואפשר
ג"כ שפקד של ענין חסרון מושאל מן פקד של לשון פקדון
שענינו גניזה (אויס צהלטן) כמו וה' האכל לפקדון
לארץ (בראשית מ"א ל"ו) והוא שאל ממנו ללשון חסרון
במה שאנו משערין הדבר שה' ראוי להיות כאן ואינו כאלו
הופקד ונגנו באיז' מקום (אויף בהאבן) וכל' איאמר ג"כ
על סלוק דכרבלשון גניזה והטמנה (אויף גהאבן ווארדן) .
ומיילא יובן שכל אלה הלשונות של פקד שזכרנו כאן הם
קרובים זה לזה בענין לפיכך הנהג על כולם יחד מלת
פקד . שהמלת הנחה פקד על הזכירה . והוא שאל ממנו
לשון חסרון כמו באר כאן . ולשון מנין התלוי בזכירה כמו
שיתבאר להלן בבאור מנה . ולשון זווי דהיינו מנוה
הזריכה זכירה וכענין זכור אהיום השבת . וזכרתם את
כל מצותי . ולשון פקיד וסקידות הם שהיא נעתק מלשון
זווי שהיה פקיד ומנוה על הדבר שנתמסר לו (בפעלם
האבר) כענין נגיד ומנוה לאומים . או שהוא מל' זכרה
כפשוטו שמונה להשיב על הדבר תמיד שלא יתעלם
מזכרונו . והוא ג"כ ענין פקדון שעשה המפקיד את
הנפקד פקיד על הדבר אשר הסקד אהו או בכל מקום
שהופקד ונגנו הדבר שימלא בכל זמן שהיה המפקיד זכר
עליו לקחתו שאילו לא הפקידו ביד אחר או באיז' מקום
תיחד הי' אפשר לבוא לידי אבדה והפסד מזל איזה
התשלום והעדר השגחה וזכרון בדבר .

ובלשון חכמים נמצא עוד מלה משמשה ללשון חסרון . והיא
מלה בורות . כמו לא פחות ולא יותר . שורה וכולך .
לא יכחות משלמה . פחת דמים . שאם פחתו פחתו
לו ועוד הרבה דומיהם . ולא נתברר אט מלת פחות זלכה
ארננית או מלה עברית . כיגם שלא נמצא תמיה במקרא
רק פ"א כמו פחתת היא (ויקרא י"ג כ"ה) ופחתת גוסייה
לא נתברר היטב פתרונו . אעפ"כ אפשר למלת פחות
מלה עברית אע"פ שלא נזכרה בכת"ך כיכן נמצא בלשונם
ז"ל הרבה מלות שאינם במקרא ואפ"ה הם לפי תבניות
ונגיתים וגזרותם עבריות מהם כמלה עקום לשון עקימה .
מבוי . למי . פגימה ודומיהם המשומשים בלשונם ז"ל
ומבורר האלגר שאלה המלות כולם לשון עברי אף שלא
נמצאו במקרא . כיחז"ל הקדמונים היו יודעים לשון
העברית מזל הקבלה מאבותם גם יחד השמוש שבמיהם
הי' הלשון עדיין חי וקיים ומשומם כפה האומה הישראלית .
אלא שאם פחות לשון ארמי אין צורך להבדיל בין פחות
לחסר וכי' שלשון תורה לחוד ולשון ארמי לחוד . אולם
אם היא מלה עברית אפשר להבדיל ולומר שלשון חסר
מורה על החסרון הניכר והגלוי . ולשון פחות מורה על
חסרון פנימי שאינו ניכר . והיינו שלא ניכר מדרך
אח"כ כשימלא . או שניכר ע"י סימנים המורים שיש כאן
חסרון . וזה יהי' ענין פחתת שבמקרא שזכר לעיל .
היינו חסרון צרעת המתפשט בפנימוות הדבר לא על גבו
שמה' זו מתפשט ואינו ניכר מבחוץ . וכן הוא ענין שם
פחת לשון גומא . באתה הפחתים (ש"ב י"ז ט') . אל
הפחת הגדול (ש"ב י"ח י"ח) . יפול בפחת זהעולה מתוך
הפחת יפול כפה (ישעי' כ"ד י"ח) והוא צור מכוסה
שאינו ניכר שיש כאן צור שחסרון הקרקע שבו הוא מתפשט
לא ניכר מבחוץ והוא עשוי לצידת החיות שלא יכירו שיש
כאן גומא ויעברו עליה ויפלו אל סוכה . וזכר לדבר
שאמרנו כאן אמרם ז"ל בכמה מקומות בש"ס : חסרון
מבפנים לא . שמה חסרון (חולין מ"ז ומ"ח) אלא שהם
ז"ל בעצמם שמשו במלת חסר ופחות בין על חסרון הניכר
ובין על חסרון שאינו ניכר כענין המצוי ג"כ בל' הכתוב
ובכל שאר הלשונות בשמוש השמות הנרדפות לשמש
לפעמים זה במקום זה . ויש עוד מלה המורה בהשקפה
ראשונה על החסרון . והוא שם מ'ע"ט . כמו הדל לא
ימעט ממחצית השקל (שמות ל' ט"ו) שהוא כפי המובן
שלא יחסר ממחצית השקל ועוד שאר שמות מעט
בשמות ובפעלים . אבל אין הדבר כן . כי פעל מעט
גזר משם מעט המורה על קטנות כמוהו של דבר (וועניג)
ויקבאר

ויחזר בסמוך למטה . וכשזא בפעלים ימעט ימעט
 המשיטו אין הכוונה על החלק שמסרתו מן הדבר שעל
 החלק המסרתו מן הדבר יורה עליו לשון חסר וגרע אבל
 בענין ימעוט הכוונה על חלק הנשאר שגעה עכשיו מעט
 בערך אל מה שהי' קודם לכן (וועניגר גווארדן) וכשאר
 והדל לא ימעט ר"ל שלא יתן מטבע שהיא מעט בערך אל
 מחצית השקל . וכן המזעיר לא החסיר (שמות ט"ז
 י"ח) כלומר מי שלקט מעט בערך אל המרבה ללקט לא
 הי' חסר עכ"ז ממה שצריך לפי אכלו (מינדר) . כנמו
 זה"ג כמלת בצ"ר . שגרה לכוס רהיטא שהוא ג"כ
 מלשון חסרון כמועמה לא יבצר מהם (בראשית י"ח)
 ולא יבצר מן מן מוימה (חז"ל ב"ב) אבל באמת הוא
 לשון מניעה וסגירת דבר מושאל מן מצרוערים בצורות
 ור"ל שגבר הדבר וגבר מצלי שיכולין לבוא אליו כסגור
 במצר שאינו יכול לנצח . אך בלשון חז"ל שמוצו ללשון
 חסרון כמו בנר להו מדא הן הוא משום דרכס ז"ל כמו
 שהזכרנו כבר שדרכס ז"ל לבחור תמיד מלה בלתי מזויה
 כ"כ בלשון הפשוט :

יריעה יא

רב . יסף . פשה . כביר . הוראת אלה המלות

דרכ כלל על הפך
 מה שיורו עליו חכר . גרע המורות על חסרון שגור
 הדבר ורבו ותוספת וכו' מורות על רבוי שגור הדבר
 (פר מעהרוב . פילהייט) וזהו רק דרך כלל אבל דרך
 פרט אין מורה על הרבוי לפי הגיה ראשונה רק שם רב
 כלכד שזה השם לבד מורה בהנחה ראשונה על הרבוי אבל
 שם הוספת וכו' בלתי מונח כלל להוראת הרבוי כ"א
 להוראת התוספת שהוא ענין אחר קענין הרבוי . אלא
 שלפי שאי אפשר שיחוסף הדבר מצלי שיתרבה ושל"א יחי'
 כמות הדבר גדול אחר שחוסף משהי' קודם שחוסף
 נמשך מזה לחשוב שגם שרשיסף הוראתו על הרבוי ואין
 הדבר כן שהרבוי ענין כס"ע והתוספת ענין כס"ע . שהרבוי
 הוא כמות או איכות הדבר היוצא משגור הפשוט למעלה .
 דיבר שכמותו או איכותו מרובה משגור הפשוט של כל
 כמות וא כות המצוי במין זה הדבר יקרא רב (פיל) .
 וזוהי שם הוא כשיחמדש דבר . על דבר שהוא ממינו
 וענינו יקרא החלק המתחדש תוספת (לואן . לואבט)
 ומבואר במעט התבוננות שרש יסף אי אפשר שיהי' מונח
 על הרבוי . אחר שגדר הרבוי גדלות השגור משגור

הפשוט וזה לא נמצא בהכרח בפעל התוספת תמיד .
 שאפשר שיחוסף הדבר ואפ"ה לא הגיע עדיין לשגור
 הצריך שאם חוסף בד"מ חזי קב על מדה החסרה קב
 משגור המדיני ופול עליה יחוס התוספת לומר עליה מדה
 נוספת אבל לא מדה מרובה שהרי היא עדיין חסרה חזי
 קב משגור הצריך ולא תקרא מרובה עד שתחזיק יותר
 ממדה השגור המדיני . אלא שלפעמים יתפסט
 התוספת ג"כ למעלה מן השגור הפשוט ואפ"ה לא ידק
 בו יחוס הרבוי לומר עליו שהוא מרובה שהרבוי הוא אך
 מקריי שלא היתה כוונת החוסף להקנות עי"כ שם רבוי
 לדבר הנחוסף או שיהי' מרובה כ"א שיהי' בו מדוש דבר
 מענינו ומכוון בזה לתכלית אחר ממה שיכוון אליו העושה
 את הדבר להכלית שיהי' מרובה . גם בחוסף השמות
 נכדל שסרב משם תוספת הכדל גדול . ששם רב שם
 הערך (קאמפאראטיף) ולא שם מצטרף (רעלאטיף)
 ושם תוספת להפך שהוא שם מצטרף לאשם הערך .
 והענין . שכל מה שנגנס בגדר השגור הכמותי
 או האיכותי הוא בגדר החוסף . ולש מה שכל
 חוסף אפשר שיתרבה לאין תכלית ושיפמעט לאין תכלית
 אין לנו מקום לומר על דבר שהוא רב במחלט או מעט
 במחלט אחר השארם האפשרות שיתרבה עוד יותר או
 שיתמעט עוד יותר ויפול עליו תמיד יחוס הרבוי והמעוט
 צבה אחת שהוא רב בצמינת מה שלמטה ממנו ומעט
 בצמינת מה שלמעלה ממנו . ואחר שזה הדבר הולך
 לבלי תכלית שוב מן הנמנע לממוד על שגור המקבל יחוס
 הרבוי או המעוט במחלט אס לא ע"כ ההערכה כשיש כאן
 ב' דברים ומיין א' או מיחוס אחד ויהי' האחד מרובה
 מחבירו או יפול על המרובה יחוס הרבוי במחלט בערך
 אל השני שמופעט ממנו ויפול על השני יחוס המעוט
 במחלט בערך אל הראשון שמרובה ממנו . אלא שעדיין
 אין זה מין הרבוי מענין הרבוי שהנחה עליו שם רב בלה"ק .
 ששם רב שכלשוננו מורה על הרבוי שגיכר מיד שיש כאן רבוי
 ושגור מוסלג יותר מדאי . משא"כ מין הרבוי שקרא
 מרובה רק מצד שמרובה מחבירו הממועט עדיין אינו רבוי
 במחלט גמור שאע"פ שמרובה מחבירו אפשר שבעצמו
 הוא מועט ולא נאות לו יחוס הרבוי בהחלט גמור . שאם
 יש לאדם א' בד"מ דיבר אחד ולשני ב' דיברין יהי' השני
 מרובה בדיברין מן הראשון אבל עכ"ז לא ידק בו עדיין
 יחוס הרבוי בהחלט גמור לומר עליו שהוא בעל ממוון רב .
 אמנם הרבוי בהחלט גמור אי אפשר לייצוא כ"א בערך אל
 איז שגור שאינו לא רב ולא נעט אך יסנו די להמציא